

Ulusal Havacılıkta 2025 Yılındaki Yüz Yıldönümleri...

Can EREL

Uçak Mühendisi

can.erel@canerel.com.tr

On yıllardır mesleki faaliyetlerim yanısıra devam eden "Havacılıkta Gelecek Kuşağın Yetiştirilmesi" yönünde çabalarımız kapsamında son yıllarda özenle sürdürmeye çalıştığım bir eserim var:

"Türkiye'nin Havacılık Seyri"

Türk'ün aklının havalanmasını takiben gözünün yüksekleri hedeflemesi ile başlayan yükseliş sürecindeki gelişmelerin tespit edilip değerlendirilerek işlenmesi ile ulusal havacılığın "Endüstriyel Kültür" alanı mütevazı katkı sağlanmaya çalışılmaktadır.

Mesleki kariyerim boyunca Sümerlilerin "Madem ki biliyorsun, neden öğretmiyorsun?!" deyişini samimiyetle benimseyerek uyguladığım gibi, "CAN'CA Entelektüel Projeler" kapsamında bir mesleki sorumluluk faaliyeti olan bu çalışmada elde ettiğim bulgu ve bilgilerle, Cumhuriyet'imizin yüzüncü yıldönümüne özel olarak hazırladığım özgün seminere de aynı isimi verdim... Bu seminerde, 115 yıllık gelişimini 115 dakikada 3K (Katmanlı - Kronolojik - Karşılaştırmalı) olarak sunuyorum.

Daha çok okullar ve meslek örgütlenmeleri odağında, Türkiye Cumhuriyeti'nde ve Kuzey Kıbrıs Türkiye Cumhuriyeti'nde "Akıllı Havada" ve "Gözü Yüksekleri Hedefleyen" gençlere ve genç hissedenlere sunmakta olduğum "Türkiye'nin Havacılık Seyri" seminerinin gelişmeleri kronolojik ve karşılaştırmalı olarak ele alan yapısının da sağladığı kolaylıkla 2025 yılından itibaren ulusal havacılığımızdaki önemli gelişmelerin olduğu hemen fark edilmekte; birkaçını paylaşayım:

1 Ocak 1925

Türkiye Cumhuriyeti Hava sahasında Uçuş İmtiyazlı CIDNA Şirketi

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşu sonrası, yurtiçi uçuş imtiyazları 1924 yılı başından itibaren verilmiş bu imtiyaz ile Junkers Luftverkehr Türkei (JLT) şirketi, 14 Şubat 1924'ten itibaren İstanbul- Ankara arasında her gün sefer yapmış, ancak bu uçuş imtiyazı 1924 ortalarında son bulmuştur. Romen-Fransız ortaklığı olan Compagnie Franco-Roumaine de Navigation Aérienne (CFRNA) şirketi 14 Eylül tarihinden itibaren bu imtiyazı elde etmiş, ancak bu şirketin ana sermayedarı olan Romen Marmeresh Bankasının hisseleri Fransız hakimiyetine geçince isim 1 Ocak 1925 tarihinden itibaren Compagnie Internationale de Navigation Aérienne (CIDNA) ismi ile seferler sürmüştür. Yabancılar ait tayyarelerin Türk semalarında bulunmasının orduyu tedirgin etmesi ve diğer tavrıları nedeni ile 1925 yılında bu uçuşlara ara verilmiştir.

28 Ocak 1925

"İlk Türk Tayyaresi" Vecihi K-VI Tayyaresinin İlk ve Son Uçuşu

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra tayyare projeleri ile uğraşan Vecihi Bey, Kurtuluş Savaşı sonrası Seydiköy, İzmir'deki Kuvva-yı Havaîye Müfettişliği tesislerde gelecek nesil tayyarecilerini yetiştirmek üzere görevlendirilince tayyare imali düşüncesi yeniden canlanır... Kurtuluş Savaşı'nda ganimet olarak ele geçen malzemelerden yararlanarak İzmir Seydiköy'de toplamaya başladığı VECİHİ K. VI tayyaresini Halkapınar'daki deniz havacılığı okulunda tamamlayarak, kişisel inisiyatifi ile 28 Ocak 1925 günü 15 dakika süren ilk ve son uçuşunu yapar. Bu tayyarenin, Vecihi bey tarafından çizilen silüeti, birkaç gün sonra kurulacak Türk Tayyare Cemiyeti (T.Ta.C.) ilk amblemi taslağında kullanılarak, yaşıatılmıştır.

16 Şubat 1925

Türk Tayyare Cemiyeti (T.Ta.C.) Kuruluşu

Cevat Abbas Bey'in öyle bir cemiyet teşkili (oluşturmak) kararında bulunduğu Erkanı Harbiye Umumiye Riyaseti Celilesi'yle Müdafaai Milliye ve Bahriye Vekaleti Celilelerine ve Kuva-yı Havaîye Müfettişliğine 28 Kanunusani 1341 (28 Ocak 1925) günü arz eylemesi sonrası 16 Şubat 1925 günü toplanan Birinci Büyük Kurultay ile Türk Tayyare Cemiyeti (T.Ta.C.) kurulur.

16 Şubat 1925

T.Ta.C. Kuruluş Yönergesi'nde "27 Ocak Tayyare Şehitlerini Anma Günü"

İstiklal Savaşının başarılı öğretmen pilotlarından Binbaşı Fazıl Bey'in ve öğrencisi Küçük Zabit Mehmet Emin ile 27 Ocak 1923 günü yaptıkları uçuşta yaşanan kaza ile şehit olmuşlardır.

Türk Tayyare Cemiyeti (T.Ta.C.) Kuruluş Yönergesi'nde (Madde 36), o gün havacılık uğrunda hayatını kaybetmiş olanları anmak amacıyla "Tayyare Şehitlerini Anma Günü" kabul edilmiştir.

16 Şubat 1925

Eskişehir Hava Mektebi Kuruluşu

Mondros Mütarekesi Osmanlı Hükümeti Harbiye Nezareti, 25 Haziran 1920 tarihli emri ile Hava Kuvvetleri Genel Müfettişliğini lağvetmiş ve personelini de dağıtmıştır. Böylece, Türk askerî havacılığı teşkilatsız, personelsiz, araç ve gereçsiz bırakılmış, diğer bir deyişle Osmanlı dönemi Türk havacılığı da sona ermiştir.

Türk Devleti'nin varlığı, bağımsızlığı ve toprak bütünlüğünün bütün dünyaya kabul ettirilerek 29 Ekim 1923'de Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra, çağdaş havacılığa uyum sağlayacak güçlü bir hava kuvvetine sahip olabilmek için, 3 hava (tayyare) bölümü, 1 deniz hava (tayyare) bölümü ve 1 uçuş mektebi (İzmir) ile 1923 yılında Hava Kuvvetleri Müfettişliği oluşturulmuş, 1924 yılında, uçuş eğitimi için diğer ülkelere personel gönderilmesine başlanmış, 16 Şubat 1925 günü tayyareci zabitler ve (uçucu ve ihtisaslı) küçük zabitler yetiştirilmesi için -İzmir Uçuş Mektebi'ne ilave olarak-Eskişehir Hava Mektebi de kurulmuş, bu okul ilk mezunlarını Ekim 1925 içinde vermiştir.

**15 Ağustos 1925
7 Eylül 1925
25 Ekim 1925**

Tayyare ve Motor Türk Anonim Şirketi (TOMTAŞ) Sözleşmesi

Almanya ve Türkiye arasında geçmiş ilişkilerin de etkisi ile, Prof. Dr. h. c. Hugo Junkers'ın sahibi olduğu, Junkers Luftverkehr GmbH havayolu şirketinin, Junkers Luftverkehr Türkiye (JLT) olarak Junkers uçakları ile İstanbul-Ankara arasında seferlerine başlamasına izin verilmiş ve 14 Şubat 1924'ten itibaren İstanbul- Ankara arasında seferler yapılmış ancak uçuş imtiyazı 1924 ortalarında son bulmuştur.

Diğer taraftan, metal gövdeli çok (askeri, sport ve taşıma) amaçlı uçaklara yönelik en eski patentlere sahip Junkers Flugzeugwerke GmbH şirketi de bilgi birikimini Türkiye'ye aktararak lisanslı tayyare imalatına girme talebi uygun değerlendirilince, 15 Ağustos 1925 tarihinde, "Hükümetle müştereken bir Türk Anonim Şirketi tesisi ve Müdafaai-i Milliye Vekâleti'nin belirleyeceği yerde tayyare ve tayyare motoru fabrikası inşa etmek üzere, Junkers Flugzeugwerke GmbH şirketi ile bir anlaşma" yapılmış ve oluşturulan Turkische Flugzeug- und Motoren AG (TOMTASCH, Türk Tayyare ve Motor Anonim Ortaklığı) anlaşması 7 Eylül 1925 günü Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilmiş ve 25 Ekim 1925 günü Başbakanlıkça (2671 numaralı Kararname) onaylanmıştır.

23 Eylül 1925

Sabiha GÖKÇEN'in ATATÜRK'ün Manevi Kızı Olması

Atatürk'ün, Ankara'dan trenle İzmit'e gelip oradan deniz yoluyla Mudanya ulaşarak 22 Eylül - 8 Ekim 1925 tarihleri arasında Bursa'ya yaptığı 4'üncü ziyaret sırasında, 23 Eylül 1925 günü Bursa ilçelerinden gelen heyetleri kabul ederek görüşmüş, İpekçi Fabrikası temeli atılmış, gelecek ilk kadın savaş pilotu olacak 12 yaşındaki Sabiha hanım ile tanışarak kendisini manevi evlat olarak kabul etmiştir.

19 Ekim 1925

T.C.'nin İlk Tayyare Mühendisi ve Makinistleri Oluşturulması Hazırlıkları

T.Ta.C. Merkez İdare Kurulu Heyeti'nin, 28 Eylül 1925 günü verdiği toplu istifadan sonra, 19 Ekim 1925 günü toplanan T.Ta.C. Kongresi'nde, cemiyet üzerinde artan Erkanı Harbiye-i Umumiye Riyaseti Celilesi etkisi ile, cemiyetin nizamnamesinin birinci maddesinde yazılı şartlar gereğince yapılması ön planda bulunan havacılık işleriyle ilgili hiçbir girişimde bulunmadan gelir kaynaklarının işletilmesine odaklanarak Kuva-yı Havaîye Müfettiş-i Umumisi ihtiyacı olacak yetmiş ve nitelikli tayyare mühendisi ve makinistlerin yetiştirilmesi öncelik kazanmıştır.

Destansı bir hikayeden parlak ufuklara yönelen süreçte heyecan verici öncü gelişmelerde görev ve sorumluluk almış, katkı sağlamış düş, düşün ve emek sahiplerine Can-ı gönülden teşekkür edip ve minnetle anarak...

...bu önemli yılın başında, bu konudaki tespitlerimi özetleyerek, bugün beş yüz bine yaklaşan insanın olduğu sivil ve askeri havacılık ekosistemlerinde binlerce kurum ve kuruluşumuz, STK'mız, doğrudan hava ve uzay programlarına sahip ve 101 üniversitemiz ve ~50 lisemize seslenmek istedim:

Ey Türk Havacısı!

Böyle Bir Yıl Boşa Geçmemeli...

"Doğru yazılanı, doğru anlayarak zamanında ve tam yapanın...

...ve yaptığını zamanında doğru ve tam yazanın mesleğidir havacılık."

Ne dersiniz?

Kaynakça:

- Can EREL; "CAN'CA Türkiye'de Endüstrinin Gelişiminde İz Bırakanlar" Kitabı; ISBN 978-605-125-753-2; Ankara, Mart 2014.
- Can EREL; "Havacılıkta Bugün" Paylaşımları; Ankara, 2007.
- Can EREL; " [Türkiye'nin Havacılık Seyri](#)"; Seminer Serisi; Ankara, 2023.
- Can EREL; " [İlk Ticari Uçuşlar; Dünyada ve Türkiye'de](#)"; Ankara, 2025.

Yaşasın Türk Tayyareciliği!

